

HUIS MET HISTORIE

Ondraaglijke stank in de Violenstraat

door Eddie de Paepe

Op initiatief van de gemeente Hilversum werd deze zomer het parkeerterrein in de bocht van de Violenstraat opnieuw ingericht. Daarbij werkten men om een gebouwtje heen, dat vroeger als opslagplaats voor huisvuil dienst deed.

Op verzoek van de redactie van EP schreef Eddie de Paepe het onderstaande artikel dat goeddeels is gebaseerd op stukken die over dit 'storthuis' te vinden zijn in het Streekarchief.

Eddie de Paepe (1959, Hilversum) studeerde geschiedenis aan de VU te Amsterdam met middeleeuwen als specialisatie. Hij studeerde af met een scriptie over luidklokken, een onderwerp dat sterk verbonden is met heiligenlevens, volksreligie, bijgeloof en volksverhalen. Als uitvoerisel van dit onderwerp werkte hij enige tijd bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en bij Het Binnenhof, voordat hij als verslaggever bij het dagblad De Gooi & Eemlander terecht kwam (1985). Daar blijkt regelmatig zijn betrokkenheid bij de lokale en regionale geschiedenis, zoals die ook naar voren kwam in het vrijwilligerswerk dat hij deed voor het Vestingmuseum te Naarden en voor het stadsmuseum Flehite te Amersfoort.

De aandacht die we aan de ontstaansgeschiedenis van het 'storthuisje' schenken kan gezien worden als bezorgdheid voor het voortbestaan van dit alleraardigste monumentje. Wij pleiten voor herstel van het gebouw en het zoeken naar een nieuwe bestemming.

Een storthuisje in de Violenstraat

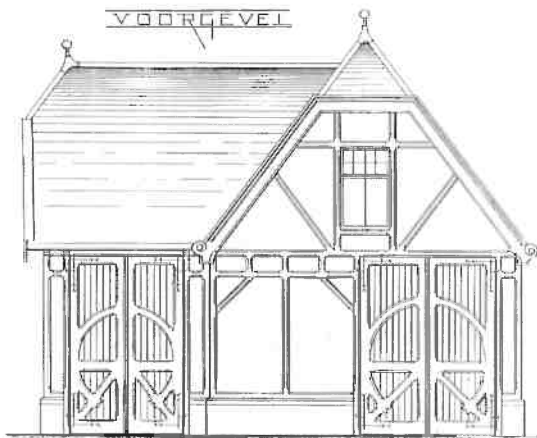
Tijdens de vergadering van de Hilversumse gemeenteraad op 28 oktober 1902 zijn onder meer het doortrekken van de Tulpstraat en de gemeentebegroting voor het volgende jaar aan de orde. Maar ook de bouw van een 'storthuisje' in de buurt van de Vaart. Een deel van de raad vindt het huisje niet nodig: als het in die buurt verzamelde straatvuil onder aan de Vaart wordt

gestort en gratis kan worden weggehaald, wordt 'in de behoefte voorzien'.

Andere raadsleden zijn echter vóór een nieuw storthuisje, maar dan wel op de grens van de speelplaatsen van de twee openbare scholen aan de Koningstraat/Violenstraat (de lagere school en de school voor 'meer uitgebreid lager onderwijs'). Eén lid stelt voor het huisje uit te bouwen, zodat er ook een brandspuit met slangenwagen kan worden gestald. Bij voorbeeld de spuit die in de bergplaats aan de Nassaulaan staat.

Het college van burgemeester en wethouders is tegen een stortplaats aan de Vaart, omdat die plaats met handkarren (vloeibaar) vuil moeilijk te bereiken is. Daar komt nog bij dat zij vrezen dat alleen het vuil zal worden weggehaald dat nog enige waarde heeft. De gemeente zou dan opdraaien voor het verwijderen van wat er overblijft. Het college is daarom vóór de Violenstraat en vóór de uitbreiding van huisje (wat 600 gulden kost).

In de raad wordt gemord. Raadsleden Dels en Kuiper vinden dat er tóch, maar dan bij wijze van proef, een stortplaats aan de kop van de Vaart

Bouwtekening voor het 'storthuisje met brandbluschmid-delen' in de Violenstraat. (Tekening: Streekarchief).

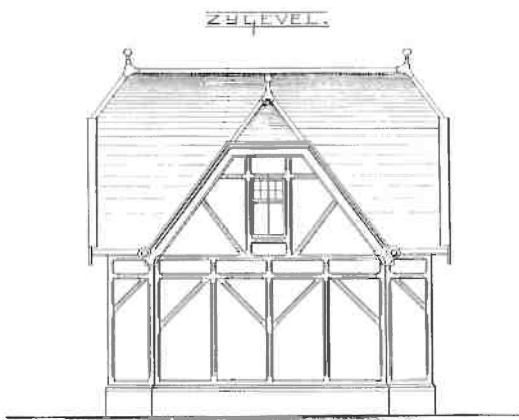
moet komen. Het moet een 'open maar overdekte' schuur worden. Hun voorstel wordt evenwel verworpen met zes stemmen vóór en tien stemmen tegen. Dels en Kuiper worden gesteund door Wierdsma, Brouwer, De Jongh en Perk. De tegenstemmers zijn: Nieuwenhuijsen, van der Smit, van der Linden, Wijnaendts, De Groot, Vlaanderen, Andriessen, Bruist en de wethouders J. Peet en C.W. Wüstenhoff.

Na de stemming sputteren Wierdsma en Kuiper nog tegen: zij hebben bedenkingen tegen een storthuisje tussen scholen. Burgemeester J.C. Gülcher belooft dat, voordat met de bouw wordt begonnen, eerst bij de 'commissie van bijstand' (één van de vaste raadscommissies die gaat over 'het beheer der plaatselijke werken en eigendommen') advies wordt ingewonnen.

2.800 stuks waalrood

Stadsarchitect P. Andriessen, de voorganger van W.M. Dudok, heeft op 1 april 1903 een 'kostenplaatje' op papier. Hij raamt de werkzaamheden en materialen – van de 2.800 stuks waalrood voor de funderingen tot het buitenverfwerk en glas – op f 1832,29. Het storthuisje maakt deel uit van een grote klus. De uitverkoren aannemer mag ook een brandspuithuisje op Langgewenst/Groest bouwen (à f 3103,80), de sorteerloods op het terrein van de gemeentereiniging verlengen (f 571,60) en de kolenloods bij de gasfabriek vernieuwen (f 591,30). Stadsarchitect Andriessen komt op een totaalbedrag van 6.125 gulden.

Kort daarna levert de Hilversumse aannemer

Nicolaas Jongerden zijn inschrijvingsbiljet bij de gemeente in. Wanneer het college van burgemeester en wethouders – op 16 april om elf uur 's ochtends – de openbare aanbesteding verricht, liggen er nog vijf andere biljetten op tafel.

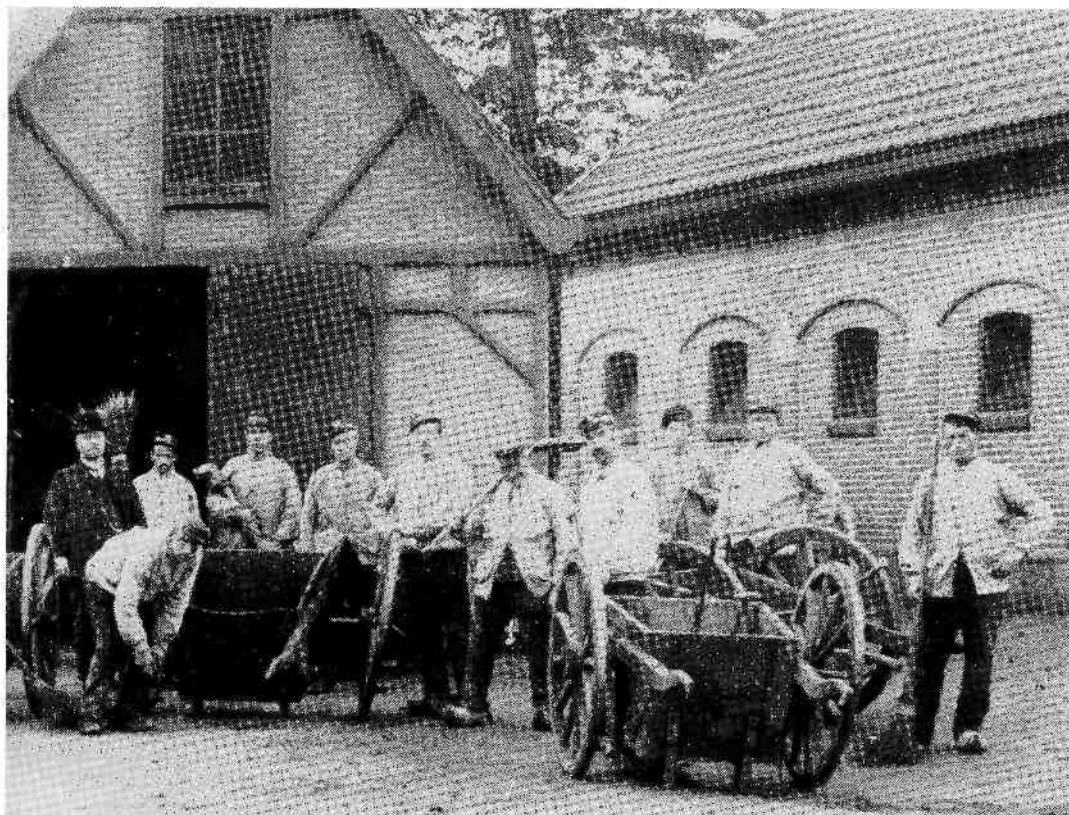
Wanneer de zes biljetten zijn geopend, blijkt dat Jongerden het goedkoopst is met zijn 6.399 gulden. Als duurste komen de Hilversummers H. de Boer en G. Oosterhof uit de bus (7.984 gulden). Ergens tussen die bedragen zijn de Utrechter W. de Graaf en de de gebroeders Vleugel, P. Zwaag en A. de Jonge uit Hilversum gaan zitten. De conclusie is duidelijk: Jongerden krijgt de klus. Samen met zijn twee borgen zet hij zijn handtekening onder het 'proces verbaal' van de aanbesteding.

Uit de stukken in de dossiermap is niet op te maken wanneer Jongerden precies aan de slag gaat. Wel zit er een brief van een vijftal Hilversummers aan de "edelachtbare Heeren Burgemeester en Gemeenteraad" in de map. De brief is volgens een aantekening van een ambtenaar op 9 mei 1903 bij de gemeente binnengekomen.

De ondergetekenden – N. van Nes, A. Smit (metselaar), N. Peet (timmerman), A. van Dam (tuinman) en W.T. ten Harkei (kleermaker) – is ter ore gekomen dat de gemeente een storthuisje wil plaatsen *op het sierlijkste gedeelte der Vioolenstraat en zij komen dit zeerste betreuren*. Ten eerste omdat *dat sierlijkste gedeelte ontziert word, aangezien er toch de heele dag met vuil word omgegaan*.

De briefschijvers – bewoners van de Vioolenstraat en de Anjelierstraat – verzoeken daarom 'minzaam' het huisje te plaatsen *onderaan de lossingsplaats op het terrein waar het puin ligt*. Het gebouwtje is daar *geheel uit het gezicht, zoodat niemand daar overlast van heeft, ook niet bij het ledigen*.

Het vijftal heeft bedacht dat dit ook nog eens een flinke bezuiniging voor de gemeente is. Het hele wegennet van de wijk loopt namelijk af naar dat punt, zodat *één man een volle kar met vuil zonder veel inspanning op zijn plaats kan brengen*. In de Vioolenstraat gaat dat veel moeizamer, omdat de weg daar ongeveer vijf meter klimt. In de gemeenteraad van 12 mei 1903 wordt het epistel van de verontruste bewoners evenwel voor kennisgeving aangenomen, zo pent een ambtenaar later boven het briefhoofd.

Straatvegers met hun tweewielige karren, scheppen en bezems voor – waarschijnlijk – het identieke storthuisje op het Langgewest. (Foto: Streekarchief).

Opleveringstermijn overschreden

Vier-en-een-halve maand later, om precies te zijn op 26 september, rondt aannemer Jongerden de klus af. In het bestek is echter afgesproken dat dat op 30 juli zou gebeuren. Gemeente-architect Andriessen bewijst opnieuw dat hij goed kan rekenen. Jongerden heeft de opleveringstermijn met vijftig werkdagen overschreden. Minus de twintig dagen dat er *onafhankelijk wil des aannemers* niet is gewerkt. Dat komt dus op dertig werkdagen. Andriessen adviseert daarom het college van b en w Jongerden een boete van driehonderd gulden (een tientje per dag) op te leggen. Vergeleken bij de totale aanneemsom (6.399 gulden) een flink bedrag.

De korting schiet Jongerden dan ook in het verkeerde keelgat. In een brief aan de gemeenteraad wijst hij erop *dat door hem alles in 't werk is gesteld om op tijd op te leveren*. Dat dit niet luk-

te, komt enerzijds door het niet op tijd arriveren van bouwmaterialen en anderzijds door *de voortdurende ongunstige weersgesteldheid van den afgelopen zomer*. Omdat de vertraging in het werk niet zijn schuld is, verzoekt Jongerden de raad beleefd om teruggave van de boete.

Maar het college van b en w houdt voet bij stuk. En de 'commissie van bijstand' is verdeeld. Twee leden van de commissie willen geen geldboete omdat de gemeente geen geldelijk nadeel heeft geleden. Jongerden zou gestraft moeten worden door hem vijf jaar lang geen gemeentewerk te gunnen. Het derde lid (de vierde collega is ziek) steunt evenwel het college.

In de gemeenteraad wordt daar anders tegenaan gekeken. Raadsleden Vlaanderen en Nieuwenhuijsen wijzen erop dat Jongerden in het verleden veel te laat zijn geld heeft gekregen toen hij voor de gemeente een pompstation voor

de waterafvoer had neergezet. Zij vinden dat daarom zijn boete verlaagd moet worden.

De burgemeester kan zich de kwestie met het pompstation niet herinneren, en stelt voor de boete aan te houden. Hij wordt gesteund door raadslid Kuiper, die de opgelegde straf veel te zwaar vindt. Zijn collega Wijnaendts ziet evenwel weinig heil in uitstel. De te late oplevering is toe te schrijven aan de financieel zwakke positie van de aannemer, betoogt hij. Hij stelt voor tweehonderd gulden van de boete kwijt te schelden. Dit compromis krijgt ieders instemming.

Van politietoezicht verstoken

In het dossier is de volgende zes jaar taal nog teken van het omstreden stort- en brandspuithuisje aan de Violenstraat no.7. Maar eind april 1909 richt de *Vereeniging van huiseigenaren 'Het Eigendomsrecht'* een *eerbiedig verzoek* aan b en w. De vereniging, die het jaar daarvoor is opgericht, wil dat de gemeente het gebouwtje sloopt *aangezien de werkzaamheden in en bij genoemd storthuisje niet op hun plaats zijn in die tamelijk fraaie en thans dicht bevolkte buurt.*

Daarbij komt nog dat op warme dagen de stank tot op vijftig meter afstand te ruiken is. *De handhaving (...) daar ter plaatse zal op hygiënische noch op aestetische gronden te verdedigen zijn.* De vereniging stelt voor in plaats van het storthuisje een politiepост neer te zetten. De uitgestrekte wijk, die veel inwoners telt en grote scholen in de nabijheid heeft, is immers *bijna geheel van politietoezicht verstoken.* Het verzoek is door het volledige bestuur ondertekend: eerste voorzitter Ph. Oudkerk, tweede voorzitter H.A. van Ree, eerste secretaris E. Hogervorst ('Timmerman, bouwkundige en makelaar in assurantiën. Vaste goederen en hypotheek. Lichtdrukkerij'), tweede secretaris J.C. Jansen en penningmeester B. Visser.

Binnen twee weken valt er nog een tweede brief op de mat van het raadhuis, ondertekend door 23 bewoners van de Violenstraat en één van de Tulpstraat. Bovenaan de lijst staat timmerman B. Visser, penningmeester van de vereniging 'Het Eigendomsrecht'.

Het verzamelen van modder en straatvuil in het huisje verspreidt een onaangename geur die tot op verren afstand is waar te nemen en vooral des zomers hinderlijk is, zo schrijven zij.

Als bewoners hebben zij van de stank last en als huiseigenaren ondervinden zij schade. *Bewoners van dit gedeelte van Hilversum wonen hier om de frisheid en gezonde lucht, waardoor zich onze gemeente onderscheid en die ook zeer gewenscht is voor de in de nabijheid gebouwde scholen.* Het gebouwtje kan daarom beter als politiepост of als brandspuithuis – *die bijder in deze buurt ontbreken* – worden ingericht.

Het mooie uitzicht aldaar

De gemeentesecretaris geeft de brieven om advies aan de hoofdopzichter van de gemeentereiniging H. Maas. Diens antwoord laat niets aan duidelijkheid te wensen: een storthuisje in de Violenstraat of nabije omgeving is onmisbaar. Maas herinnert aan de oude discussie over de plek aan de kop van de haven. *Om het mooie uitzicht aldaar niet te schaden werd daarvan afgezien.* Een geschikt punt vinden voor een storthuisje zal steeds moeilijk zijn, relativeert hij.

In veel gemeenten maken de bewoners bezwaren. Niet zozeer om de onaangename lucht, die alleen 's maandag minder merkbaar is, maar om wat in het huisje gestort wordt. Waar van vaarwater gebruik kan worden gemaakt, stationneert de gemeente een schuif die elke dag wordt verwisseld. Dit is afdoende tegen de stankoverlast. Probleem is echter vaak het vinden van een geschikte ligplaats voor het vaartuig.

In de gemeenten waar geen vaarwater beschikbaar is, wordt vaak volstaan met open stortplaatsen. Vroeger had bijna elke Hilversumse straat zo'n stortplaats, herinnert hoofdopzichter Maas het college van b en w. *Successievelijk zijn zij door mij opgeruimd,* voegt hij er aan toe. Slechts twee exemplaren resteren: op het Langgewenst en in de Violenstraat. *Zij zijn echter ommuurd en afgedekt, worden geregeld geledigd, gedesinfecteerd en gesloten.*

In de buurt van de Violenstraat is verder geen geschikte plek, vervolgt Maas verder. Of het moet het terrein zijn dat direct aan de Algemene Begraafplaats grenst. Maar volgens de wet mogen daar geen woningen worden gebouwd. En de door de buurtbewoners aangedragen loswal is ongeschikt *om het lastige van het vervoer der zware vrachten.*

Maas besluit zijn rapport met de conclusie dat

hij de bezwaren van de adressanten – *hoewel niet van allen grond ontbloot* – overdreven vindt. Hij heeft intussen opdracht gegeven het storthuisje en omgeving veel vaker met 'creoline-water' (een soort carbol) te ontsmetten.

Urinoirs en storthuisje

Het college van burgemeester schrijft daarop – eind mei 1909 – brieven aan de *Vereeniging van huiseigenaren 'Het Eigendomsrecht'* en aan de vierentwintig buurtbewoners. De brieven zijn een aftreksel van het rapport van de hoofdopzichter van gemeentereiniging: een storthuisje in of bij de Violenstraat is onmisbaar; andere plekken zijn, inclusief de loswal, ongeschikt; het storthuisje wordt nog regelmatig dan voorheen gereinigd. Geen enkele reden dus om het huisje te verplaatsen.

In december 1911 duikt het omstreden gebouwtje weer in de gemeentelijke stukken op. De gemeente stuurt een briefje aan voorzitter B. v.d. Akerboom van de vereniging Bloemenkwartier. In antwoord op zijn schrijven deelt het college hem mee dat aan de gemeenteraad zal worden voorgesteld om de straat tussen Hilvertsweg en Bosdrift 'Leliestraat' te noemen. *Ten aanzien van het gevraagde omtrent urinoirs en het storthuisje in het Bloemenkwartier zal dezerzijds een onderzoek worden ingesteld.*

Ruim drie jaar later klaagt de vereniging Bloemenkwartier opnieuw over de *bijna onhoudbare toestand*. Het storthuisje in de Violenstraat wordt voortdurend geleegd en verspreidt een zeer onaangename en ongezonde lucht, meldt de vereniging. Daar komt nog eens bij dat het de straatvegers veel moeite kost om hun volle, tweewielige tuimelkarren de 'heuvel' op te duwen. Raadslid Van Ree stelt voor om 700 gulden uit te trekken voor het verplaatsen van het gebouwtje naar een plek beneden aan de haven.

Hoewel directeur van publieke werken W.M. Dudok (sedert 1 juli 1915) toegeeft dat de plek in de Violenstraat onpraktisch is, stelt hij dat de buurt en Van Ree nog wat geduld moeten hebben. En dat is geen loze kreet. In april 1916 komt Dudok's voorstel voor reorganisatie van de diensten publieke werken, reiniging en brandweer in de gemeenteraad.

Deze reorganisatie brengt onder meer met zich mee dat het Langgewenst wordt ingericht

als gemeentewerf. Voor het inrichten van zes zogeheten 'appèlplaatsen' voor gemeentewerkers en achttien stortplaatsen wordt verder achtduizend gulden uitgetrokken. Op de bij het plan behorende kaart staat een groot kruis door de omstreken stortplaats aan de Violenstraat. Ongewijfeld tot grote opluchting van de Bloemenbuurt.

Met dit gebeuren eindigt het dossier over het storthuisje. Wat er na 1916 met het huisje gebeurde is voorlopig een legpuzzel waarvan veel stukjes nog ontbreken. Het zou leuk zijn als de lezers van dit blad wat puzzelstukjes zouden aandragen. De redactie houdt zich aanbevolen voor feitelijke gegevens en suggesties voor nader onderzoek.

Het storthuisje staat nog steeds in de bocht van de Violenstraat. (Foto: Ton Kastermans).